

ALMANYA, KIRGIZISTAN VE TÜRKİYE EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Yasemin ERMAN

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, SBE,
Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans öğrencisi

Dr. Kadian BOOBKOVA

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Eğitim Bilimleri ABD öğretim görevlisi
kboobekova@gmail.com

Öz

Bir devletin gelişmişlik düzeyi ve çağın gerisinde kalmaması, diğer devletler kadar güçlü olması, o ülkenin eğitim sisteminin nasıl çalıştığına bağlıdır. Bir toplumun eğitim sisteminde reform geliştirmek istendiğinde, gelişmiş ülkelerin eğitim sistemleri hakkında ipuçları edinilmeye, yaşanmış tecrübelerden yararlanılmaya çalışılmaktadır. Yaşadığımız yüzyılda, dünyanın küreselleşmesi, teknolojinin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarının ilerlemesiyle birlikte insanın gelişimi devlet sınırlarının ötesine geçmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin aynı problemleri yaşaması ve benzer zorluklarla karşılaşması da, toplumların birbirinin yaşadığı tecrübelerden yararlanma sürecini hızlandırmış ve karşılaştırmalı eğitime olan ihtiyacı daha da arttırmıştır. Karşılaştırmalı eğitimin en önemli özelliği eğitime etki eden etmenlerin, farklı eğitim sistemlerinde nasıl sonuçlar doğurduğunu incelemesidir.

Bu çalışmada; Almanya, eğitim sisteminin arka planını oluşturan önemli faktörler (ülkenin demografik yapısı, dili, eğitim sisteminin tarihi gelişimi, eğitim sisteminde yetki ve denetim vb.) açısından derinlemesine incelenmiş, elde edilen sonuçlarla Kırgızistan ve Türkiye'deki durumlar ve uygulamalar karşılaştırılmıştır. Almanya, Kırgızistan ve Türkiye'nin eğitim sistemlerindeki benzerlik ve farklılıklar, karşılaştırmalı eğitim araştırmaları bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın amacı üç ülkenin eğitim sistemlerinin benzerlik ve farklılıklarını tespit ederek Kırgızistan ve Türkiye'nin eğitim sisteminde geliştirilmesi gereken boyutları ortaya koymak ve yaşanan sorunlara bazı öneriler getirmektir. Araştırmada, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında, literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili mevcut kitap, tez, makale, dergi ve ulusal düzeydeki resmi kaynakların istatistikî bilgilerinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Kırgızistan, Türkiye, Karşılaştırmalı eğitim, Eğitim sistemi.

THE COMPARISON OF GERMANY, KYRGYZSTAN AND TURKEY'S EDUCATION SYSTEM

Abstract

Development level of a state, not to lag behind the era and to be as strong as other states depend on how the country's education system works. When prompted to improve reform in a society's education system, it is tried to obtain clues about the educational systems of developed countries and to take advantage from past experiences. In our century, development of human progress have gone beyond the state borders with globalization of the world, development of technology and the mass media. Developing countries are facing the same problems and similar challenges. Therefore, that causes acceleration of the process to benefit from each other's experience and also increase the need for comparative education. The most important feature of comparative education is investigating the results of the factors that affect the education in different education systems.

In this study, Germany was deeply examined by the key factors that set background of the education system (demographic structure of the country, language, historical development of the education system, the authority and supervision in the education system etc.). Conditions and practices in Kyrgyzstan and Turkey were compared with the results obtained from Germany. The similarities and differences between Germany, Kyrgyzstan and Turkey's education system are discussed under the perspective of comparative educational research.

In this study, the purpose is to reveal the parts that should be developed the education system in Kyrgyzstan and Turkey by detecting similarities and differences of the three countries' education system and to make suggestions about the problems are intended. It was used descriptive survey model in the study. While collecting data, the literature was surveyed and on the subject available books, magazines, theses, articles and statistical data of the official sources in national level were used.

Keywords: Germany, Kyrgyzstan, Turkey, Comparative education, Education system.

1. Giriş

Karşılaştırma, bütün beşeri ve sosyal bilimlerde vazgeçilmez bir bilimsel yöntemdir. Çünkü sosyal olguları betimlemenin ötesinde, olabildiğince bilimsel bir analiz ve yoruma tabi tutmanın en önemli araçlarından birisi, farklı olguları karşılaştırmaktır. Sosyal bilimlerde karşılaştırma metodu bir anlamda pozitif bilimlerdeki deneyin yerini tutan yöntemlerden birisidir (Compere, 1999; akt. Uygun, Ergen ve Öztürk, 2011).

Karşılaştırmalı eğitim, toplumlarda mevcut eğitim problemlerini ve bu problemleri doğuran nedenleri, diğer toplumlarda benzer faktörlere değinerek saptayan, yorumlayan bir inceleme ve araştırma alanıdır (Varış, 1983; akt. Boobekova, 2002).

Karşılaştırma yöntemi, eğitim bilimlerinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Bu sayede, bambaşka dil, kültür ve tarihe sahip ülkelerdeki farklı eğitim uygulamalarının incelenmesi ve buna bağlı olarak da bir takım çıkarımlarda bulunulması amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada, aralarında pek çok açıdan farklılıklar bulunan üç ülke ve onların eğitim sistemleri ele alınmıştır. Almanya; Avrupa'nın ortasında konumlanmış, birçok gelişmiş ülke ile komşu, 16 eyaletten oluşan gelişmiş bir ülkedir. Öte yandan Türkiye; Asya ve Avrupa Kıtaları arasında konumlanmış, üç tarafı denizlerle çevrili, NATO üyesi ve AB üyeliğine aday, gelişmekte olan bir ülkedir. Kırgızistan ise, yüzölçümünün yarıdan fazlası 3000 metre veya daha yüksek olan, karasal iklime sahip, dağınık yerleşimli, bağımsızlığını henüz 1991 yılında ilan etmiş bir ülkedir.

Ülkelerin eğitim sisteminde karşılaştırmalı inceleme yaparken, öncelikle eğitime etki eden faktörleri göz önünde bulundurmak gerekir. Bu makalede de konuya pek çok açıdan yaklaşılmaya çalışılmış ve ülkelerin eğitim sistemi aşağıdaki faktörler açısından irdelenmiş ve karşılaştırılmıştır:

- Ülkenin demografik yapısı,
- Ülkenin resmi dili,
- Okuma-yazma oranı,
- Ülkede kişi başına düşen yıllık gelir,
- Yıllık eğitim harcamalarının toplam bütçeye oranı,
- Ülkenin eğitim sisteminin tarihi gelişimi,
- Eğitim sisteminde yetki ve denetim,
- Eğitim sisteminde kademelendirme (okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise, yüksek öğretim).

2. Almanya Hakkında Genel Bilgiler

- Resmi adı Federal Almanya Cumhuriyeti olup başkenti Berlin'dir.
- Yönetim biçimi Federal Cumhuriyet'tir.
- Resmi dili Almancadır.
- Almanya, Avrupa Birliği içinde en çok nüfusa sahip ülke konumundadır ve 2014 verilerine göre ülkede 82 652 256 kişi yaşamaktadır. 2003 yılından bu yana nüfusta biraz azalma olmuştur. Ülkede doğurganlık oranı, anne başına 1,39 çocuk ile dünya ortalamasının oldukça altındadır.

- Ülkede ikamet edenlerden %19'u yabancı veya yabancı kökenlidir. Ülkedeki en büyük azınlık grubunu, Türkiye'den gelmiş insanlar oluşturur (2013 yılı verilerine göre 2,7 milyon).

- Federal Almanya Cumhuriyeti on altı eyaletten oluşmaktadır. Eyaletlerin her birinin yasama, yürütme ve yargı güçleri vardır (Demirel, 2012).

- Ülkede kişi başına düşen yıllık gelir 44.558 Dolar (2011) olup oldukça yüksektir.
- Yıllık eğitim harcamalarının toplam bütçeye oranı ise % 4,6 dır (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), 2009).

2.1. Almanya Eğitim Sisteminin Tarihi

Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesinin ardından 1949 yılında Doğu Almanya ve Batı Almanya olarak ikiye ayrılmasının, ülkede ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçları olmuştur. Eğitim de bu tarihi olaydan en çok etkilenen alanlardan biridir.

1961'de Almanya'nın Türkiye ile iş göçü anlaşması yapmasının ardından Türk işçiler Almanya'ya çalışmak için gitmeye başlamışlardır. Bu durum, iki ülkeyi de yakından ilgilendirmektedir. Çünkü bu tarihten sonra Almanya'da eğitim alanında değişimler başlamıştır. Almanya'daki Türklerin eğitimi de Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Çünkü kısa bir süreliğine Almanya'ya işçi olarak giden Türklerin büyük bir kısmı halen orada yaşamaktadır. Üç nesildir yaşamlarını Almanya'da sürdüren Türklerin sayısı 2013 yılı verilerine göre 2,7 milyona ulaşmıştır.

Almanya'da bütün eyaletlerde uygulanan bir eğitim sistemi **1964 yılında** oluşturulmuştur. Bu eğitim sistemi meydana getirilirken aşağıdaki konularda yenilikler ve standartlar geliştirilmiştir (Erginer, 2006, s.251; akt. Kantos, 2013):

- Zorunlu eğitim ve tam zamanlı zorunlu eğitimin başlangıç yaşı ve süresi,
- Öğretim yılının başlama ve bitiş tarihleri ve tatil süreleri,
- Eğitim kurumlarının türlerine göre adlandırılması ve yönetimi,
- Eğitim kurumları arasındaki geçişlerin sağlanması,
- Yabancı dil başlangıç ve bitiş süreleriyle birlikte, yabancı dil sıralamalarının belirlenmesi,
- Bitirme karnelerinin ve öğretmenlik sınavlarının tanınması,
- Not sisteminin belirlenmesi.

1969 yılında ise anayasa değişikliği ile yükseköğretim sisteminde temel esasları düzenleme yetkisi federal devlete bırakılmıştır (MEB, 1996, s.43; akt. Kantos, 2013).

1985 yılında öğretimde fırsat eşitliği ilkesi Almanya'da ilk defa yasada yer almıştır: "Bir çocuğun belirli bir okula kabul edilmesindeki esas ölçü, onun anne-babasının ekonomik ve sosyal durumu ile ilgili olmayıp, kendisinin istidat ve yeteneklerine bağlıdır" denilmektedir. Böylece demokratik bir adım atılarak ilkokul ve ortaokul sınıf farkı gözetmeksizin bütün çocuklara açılmıştır (Aytaç, 1985, s.105; akt. Kantos, 2013).

Doğu ve Batı Almanya **1990** yılında Federal Almanya Cumhuriyeti çatısı altında yeniden birleşmiştir. Bu birleşmenin ardından ülke 16 eyalete ayrılmıştır.

2000 yılında ilk kez uygulanan PISA araştırmasında, Alman öğrencilerin okuma ve okur-yazarlık alanlarında 31 ülke arasından 21. olması ve OECD ülkeleri ortalamasının oldukça altında yer alması ülkede sarsıcı bir etki yaratmıştır. Ortaya çıkan bu durum, Almanya'nın okul sistemi ve onun iyileştirilmesi konusunda ne yapılması gerektiği üzerine ülke düzeyinde bir tartışmanın başlamasını sağlamıştır (<http://www.egitimpedia.com/egitim->

[2/egitim-sistemini-donusturen-ulkeler-9-almanya](#)). (Açılımı “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı” olan PISA, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından üçer yıllık dönemler hâlinde, 15 yaş grubundaki öğrencilerin kazanmış oldukları bilgi ve becerileri değerlendiren bir araştırma projesidir) (pisa.meb.gov.tr).

Bu durum, ülkede eğitimde bir takım önlemler alınması gerektiği fikrini ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine, **2001** yılında 16 eyaletin eğitim bakanlarının katılımıyla eğitimde bazı önlemler alınmıştır (Krapp, 2006; akt. Kantos, 2013). Bu önlemler, aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Okul öncesi eğitimde dil becerisinin iyileştirilmesi için alınacak önlemler,
- İlkokulda okuma becerisinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için alınacak önlemler,
- Göçmen öğrencilerin uyumu için alınacak önlemler,
- Eğitim standartları ve sonuçlara bağlı değerlendirmeye okullarda kaliteli eğitime yönelik önlemler,
- Öğretmenlerin yöntem ve vizyon konusundaki becerilerini ve yeteneklerini iyileştirmeye yönelik önlemler,
- Okul ve okul dışı tam günlük aktivitelerinin geliştirilmesine ve öğrencilerin teşvik edilmesine yönelik önlemler.

PISA 2000 sonuçları, Almanya’da göçmen öğrencilerin eğitiminde sıkıntılar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Elde edilen verilere göre, Alman öğrencilerin % 31’i, göçmen öğrencilerin ise % 59’u zorunlu eğitimden sonra okulu bırakmaktadır (Bayer, 2006; akt. Kantos, 2013).

Alınan önlemlerden sonra **2012** yılında yapılan PISA sınavında Almanya, 65 ülke arasından matematikte 16., okumada 19., fende ise 12. olmuştur (pisa.meb.gov.tr). Yalçın’ın (2011) PISA 2003, 2006, 2009 sonuçlarından yola çıkarak yaptığı değerlendirmeye göre Almanya, son 10 yılda aldığı önlemler ve uygulamaya koyduğu yeniliklerle, matematik, okuma becerisi ve fen alanlarında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ortalamasının üzerine çıkmayı başarmıştır (akt. Sözen ve Çabuk 2013).

2.2. Almanya Eğitim Sisteminde Yetki ve Denetim

Almanya eğitim sistemi, devletin federal yapısı tarafından düzenlenmektedir. Federal hükümetin eğitimdeki sorumlulukları da anayasada tanımlanmıştır. Anayasaya göre, eğitim mevzuatı ve yönetimi esasen Eyaletlerin sorumluluğundadır.

Almanya’da tek tip bir eğitim ve merkezi bir eğitim bakanlığı yoktur. 16 ayrı eğitim bakanlığı vardır. Merkezi Bonn’da bulunan 16 Eğitim Bakanlığı Daimi Konferansı’nın görevi eyaletler arasında karşılaştırmalar yapmak ve bütünlüğü sağlamaktır (EHMKE, 2006; akt. Kantos, 2013).

2.3. Almanya’da Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim zorunlu olmayıp, genelde anaokulları (Kindergärten) tarafından verilir. Okul öncesi eğitimin başlangıcı için belli bir yaş sınırlaması yoktur. Okul öncesi eğitim birkaç ayıktan altı yaşa kadar olan çocukları kapsar. Ayrıca Almanya’da okul çağına gelmiş, fakat okula başlamak için gerekli gelişimi gösterememiş çocuklar için özel eğitim veren Schulekindergärten ve Vorklassen okulları bulunmaktadır (Eurydice, 2010; Eurydice, 2011; akt. Sözen, Çabuk, 2013).

2.4. Almanya’da İlköğretim ve Ortaöğretim

Almanya’da 6 yaşında olan her çocuk Grundschule denen ve 4 yıl süren temel ilkokula başlar. Bu okullarda öğrencilerin sosyal, duyuşsal, bedensel ve zihinsel gelişimlerini destekleyici temel eğitim verilmektedir ve bu eğitim zorunludur. Ayrıca bu okullara devam edemeyecek ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için bu kademedan başlamak üzere 12 yıl eğitim veren özel eğitim okulları bulunmaktadır.

İlkokuldan sonra ortaöğretime geçiş hemen sağlanmaz. Ortaöğretim kapsamında olan 5. ve 6. sınıf, yönlendirme dönemi olarak düzenlenir (Schmidt, Blömekeve Tatto, 2011; akt. Sözen ve Çabuk, 2013). Bu dönem, öğrencilerin ortaöğrenimlerine devam edeceği okul türünün belirlenmesi dönemidir. Okul seçiminde aile önemli rol oynar. Bu dönemde aile, öğrenci ve okul, işbirliği içindedir. Bir sonraki kademe için öğrenciler yeteneklerine, akademik başarılarına ve göstermiş oldukları gelişime göre ortaöğretimin ikinci bölümüne geçerler (Sözen ve Çabuk, 2013). Almanya’da hemen hemen herkes kendi yeteneğine göre bir okul bulup eğitimini sürdürebilmektedir (Kantos, 2013, s.55).

2.5. Almanya’ da Ortaöğretimde Okul Türleri:

1. Hauptschule: Temel eğitimin verildiği okullardır. 9. ya da 10. sınıfa kadar sürer. Bu okulu bitirenler meslek eğitimine başlayabilir ve meslek okullarına gidebilirler (Sözen ve Çabuk, 2013). Başka okullara yönlendirilecek derecede başarılı olamamış öğrencilerin devam ettiği okul türüdür (Kantos, 2013, s.54).

2. **Realschule:** İlkokulda başarı düzeyi “orta” olan öğrencilerin yönlendirildiği okuldur. Temel eğitimin yanında daha kapsamlı bir eğitim sunar. 10. sınıfa kadar sürer (Eyaletlere göre değişebilir). Bu okulu bitirenler meslek okuluna ya da meslek liselerine girmeye hak kazanırlar. Ayrıca bu okulu bitirenler Hauptschule’u bitirenlere göre daha fazla meslek çeşidine yönelebilmek hakkına sahiptir (Sözen ve Çabuk, 2013).

3. **Gymnasium:** Almanya’nın üst düzey ortaöğretim kurumlarından. Çok kapsamlı bir eğitim süreci vardır. 5.-13. sınıf aralığını kapsar. Türkiye’deki fen liselerine benzer bir yapılaşmaları vardır. “Abitür” olgunluk sınavının başarı ile verilmesi ile sona erer. Bu okulları bitiren öğrenciler genellikle üniversite eğitimine devam eder (Sözen ve Çabuk, 2013).

4. **Gesamtschule:** Çok amaçlı okullardır. Erken yönlendirmenin sakıncalarını telafi etmeye yönelik bir modeldir. Diğer üç okul türünün programını bir bütün olarak düşünüp, okul eğitimi ile iş yeri uygulamasını bir arada veren okullardır. İlkokuldan sonra 9 yıllık bir eğitimi kapsar (Kantos, 2013, s.54).

Almanya’da ortaöğretimin ikinci basamağı zorunlu değildir. Öğrenciler bu kademe de bir önceki kademedeki yeterlilik ve akademik başarılarına göre çeşitli okullar arasından seçim yapabilmektedirler. Bu kademe, mesleki eğitim veren okulları, genel eğitim veren okulları, yükseköğrenime öğrenci hazırlayan kurumları ve yükseköğretim kurumlarını kapsar (Eurycide, 2010; akt. Sözen ve Çabuk, 2013).

Almanya’da yükseköğretim zorunlu olmayıp isteğe bağlıdır. Öğrenciler daha önceki basamaklardaki okul türü ve akademik başarılarına göre çeşitli yükseköğretim kurumlarına (üniversiteler ya da yüksekokullar) devam edebilirler. Her kurumun öğrenci alımı için belli koşulları olmasının yanında, genelde öğrencilerden yeterlilik (Abitür) sınavını geçmiş olması beklenmektedir. Gerekli koşulları sağlayan her öğrenci yükseköğretime devam eder.

3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’nin eğitim sistemlerini karşılaştırmaktır. Bu karşılaştırma, Kırgızistan ve Türkiye’nin eğitim sistemlerinde yaşanan bazı sorunların anlaşılmasını ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmesini sağlayabilir. NATO ve Avrupa Birliği üyesi, gelişmiş bir ülke olan Almanya’nın eğitim sisteminin incelenmesi; bağımsızlığını kazandıktan sonra her alanda olduğu gibi eğitim alanında da köklü reformlara ihtiyaç duyan Kırgızistan’ın eğitim sisteminin yeniden yapılanması açısından eğitim politikacılarına ve bu alandaki araştırmacılara faydalı olabilir. Ayrıca bu

araştırma, Avrupa Birliği üyeliğine aday, yeni arayışlar içindeki Türkiye’de yapılacak olan eğitim araştırmalarına ışık tutabilir.

Ancak belirtmek gerekir ki, bu araştırmada hedef kesinlikle bir ülkenin eğitim sisteminin bütününe bir başka ülkeye örnek gösterilmesi veya bir ülkenin eğitim sistemindeki bütün uygulamaların diğer ülke tarafından model alınması değildir. Tarihte benzer uygulamalar, gelişmekte olan pek çok ülke tarafından denenmiş ve beklenmeyen sonuçlarla karşılaşmış, bunun hatalı bir uygulama olduğu kanısına varılmıştır. Çünkü her ülkenin demografik yapısı ve alışkanlıkları başkadır. Bu nedenle de bir ülkede çok iyi netice veren bir uygulama, başka bir ülkede aynı sonucu vermeyebilir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, ülkelerin eğitim sistemini karşılaştırmak amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2009). Tarama modeliyle çalışan bir araştırmacının konuyla ilgili önceden tutulmuş kayıtlara başvurması ve elde ettikleriyle kendi gözlemlerini bütünleştirip yorum yapması gerekmektedir. Bu nedenle, bu araştırmada da, araştırılan konuyla ilgili literatür taraması yapılmış mevcut tez, makale, kitap, dergi ve ulusal düzeydeki resmi kaynakların istatistiksel bilgileri incelenmiş ve elde edilen bilgiler organize edilip, analiz edilmiştir. Analiz, bir araştırmadaki verilerin ilk olarak çözümlenmesi yani ilk istatistiksel süreçlerin uygulanmasıdır.

Karşılaştırmalı eğitim, çeşitli toplumlarda, ülkelerde, bölgelerde ve tarihi dönemlerde uygulanan, eğitim sistemlerini bazen bütün olarak bazen de birkaç yönden karşılaştırarak ortak ve farklı yönleri tespit edip bundan eğitim teorisi ve pratiğinde, eğitim politikasında, eğitim planlamasında ve reformlarında, uluslararası ilişkilerin yumuşatılmasında ve bir barış ortamı sağlanmasında yararlanılmaya çalışılan bir bilimdir (Ergün, 1985; akt. Altıntaş ve Görgeç, 2014). Bu çalışmada, Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’nin eğitim sisteminin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymak için, bu ülkelerin eğitim sistemleri çeşitli faktörler açısından karşılaştırılmıştır.

3.2. Almanya, Kırgızistan ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Demirel (1994)’e göre eğitime etki eden pek çok faktör vardır. Bunlardan bazıları doğal ve sosyal faktörler, dil faktörü, demografik faktörler, ekonomik durum ve din

faktörüdür. Bu bağlamda, ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırmak için mutlaka bu özelliklerine bakmak gerekir.

Bu araştırmada Almanya eğitim sistemi, pek çok açıdan ele alınmış, eğitim sistemini etkileyen çeşitli faktörler açısından incelenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde, Almanya eğitim sistemi hakkında elde edilen bulgular Kırgızistan ve Türkiye’deki mevcut durumla karşılaştırılarak, elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Bu üç ülkenin eğitim sistemleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konmuştur.

Tablo 1: Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’nin Demografik Yapısı ve Genel Özelliklerinin Karşılaştırılması

ÜLKELER	Nüfus (2014)	Resmi dil	Okuma-yazma oranı	Kişi başına düşen yıllık gelir (2014)	Yıllık eğitim harcamalarının toplam bütçeye oranı (2011)
ALMANYA	82 652 256	Almanca	% 99	47 590 Dolar	% 5,0
KIRGIZİSTAN	5 625 015	Kırgızca Rusça	% 96,4	1298 Dolar	% 6,8
TÜRKİYE	75 837 020	Türkçe	% 95,78	10 482 Dolar	% 2,64

Bir ülkenin eğitim sistemini etkileyen en önemli faktörlerden birisi nüfustur. Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’ye nüfus açısından bakıldığında, Almanya’nın nüfusu Türkiye’den fazla olmakla beraber, iki ülkenin nüfuslarının birbirine yakın olduğu; Kırgızistan’ın ise 6 milyona yakın nüfusuyla bu ülkelerle kıyaslandığında çok daha küçük bir ülke olduğu söylenebilir. Ancak Kırgızistan’da ve Türkiye’de genç nüfus fazladır (Boobekova, 2002). Genç nüfusun öneminin sıklıkla vurgulandığı günümüzde, Avrupa’da ülke nüfuslarının giderek yaşlanması, bu nedenle her sene eğitime katılan öğrenci sayısının azalması ya da değişmemesi söz konusudur. Örneğin, 2000-2005 yılları arasında Almanya’da toplam öğrenci sayısı %4 azalmıştır (<http://www.egitimpedia.com>). Türkiye’de ise bu durum her ne kadar artış oranının azaldığı gündeme gelse de, Avrupa ülkelerinin tam tersidir. Her sene yüz binlerce çocuğun kaliteli eğitim ortamında yetişmesi için yeni okul binaları inşa etmek; malzeme, donanım ve araç-gereç temin etmek, öğretmen istihdam etmek, hizmet-içi eğitimler düzenlemek o ülkenin daha fazla mali kaynağa ihtiyacı olduğunu göstermektedir (Korkmaz, 1999, s.63-66).

Dil faktörü, bir ülkedeki eğitim sistemini etkileyen önemli başka bir unsurdur. Bir ülkede herkes tarafından okunabilen bir dil konuşuluyorsa, ulusal bir eğitim sistemi kurmak kolaylaşır. İki ya da daha fazla dil konuşuluyorsa eğitim dilinde bazı sorunlarla karşılaşılır (Türkoğlu, 1999, s.95; akt. Boobekova, 2002). Dil faktörü açısından üç ülkeyi karşılaştırdığımızda; resmi dilin, Almanya’da sadece Almanca ve Türkiye’de sadece Türkçe olduğu görülmektedir. Ancak, Kırgızistan’da 2004 yılında kabul edilen “Kırgızistan

Cumhuriyeti'nin Devlet Dili Hakkındaki Kanun'a göre, resmi dil Rusça, devlet dili Kırgızca'dır. Günlük yaşamda ise her iki dil de kullanılmaktadır. Ayrıca Kırgız Cumhuriyeti'nde 2003 yılında kabul edilen "Eğitim Kanun"unun "Eğitim Dili" hakkındaki bölümünde, Kırgızca ve Rusça dışında başka dillerde de eğitim yapılmasına izin verilmiştir. Bu nedenle ülkede bulunan farklı tür okullarda eğitim dili, Kırgızca ve Rusça yanında, Özbekçe ve Tacikçe gibi farklı dillerde olabilmektedir. Ülkede, İngilizce, Almanca, Fransızca, Türkçe ve Arapça eğitim yapan yabancı statülü okullar da mevcuttur.

En genel ve geleneksel ifade ile okuma-yazma, alfabe aracılığıyla yazılı metinlerin okunması ve yazılması olarak tanımlanmaktadır (Longman, 2003; akt. Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Almanya, Kırgızistan ve Türkiye'deki okuma-yazma oranına bakıldığında, üç ülkede de bu oranın gayet yüksek ve birbirine yakın olduğu söylenebilir. Ancak, Kırgızistan'da diğer iki ülkeden farklı olarak iki resmi dilin olmasından dolayı, sadece Kırgızca okuyup yazabilenler ve sadece Rusça okuyup yazabilenler de okuma-yazma oranına dahil edilmektedir. Başka bir deyişle, bu ülkede sadece Rusça bilen yani Kırgızca bilmeyen bir kişi de okur-yazar kabul edilmektedir. Halbuki, ülkede Kırgızistan vatandaşı olup da Kırgızca bilmeyen çok sayıda insan bulunmaktadır.

Bir ülkenin refah düzeyi, eğitimde sunulabilen imkânları etkilediğinden, eğitimi de doğrudan etkilemektedir. Gelişen teknolojiyi takip edebilen derslikler ve okullar elbette ki başarıyı da arttırır. Bir ülkede, eğitimde sunulabilen imkânlar ise doğrudan kişi başına düşen yıllık gelir ile bağlantılıdır. Bu açıdan bakıldığında, kişi başına düşen yıllık gelirden Almanya ile diğer iki ülke arasında çok büyük bir fark olduğu görülmektedir. Bu farkın doğurduğu ekonomik zorluklar da Türkiye ve Kırgızistan'ın eğitim sistemini olumsuz etkilemektedir.

Doğal kaynakları zengin, ekonomisi dengeli bir ülkenin eğitime ayırdığı pay, gelişmekte olan ülkeye göre daha fazladır (Demirel, 1994). Bu bağlamda gelir düzeyi gayet yüksek olan Almanya'nın eğitime ayırdığı miktarın da Türkiye ve Kırgızistan'dan oldukça fazla olduğu görülmektedir. Yıllık eğitim harcamalarının toplam bütçeye oranı % 6,8 ile en yüksek Kırgızistan'da olduğu görülmektedir (Kırgızistan Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi Yayınları, 2014, s.171). Ancak, kişi başına düşen yıllık gelirin oldukça düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu ülkede yıllık eğitim harcamalarına ayrılan miktar da diğer iki ülkeye göre düşük olmaktadır. Türkiye'de yıllık bütçeden eğitime ayrılan payın % 2,64 ile oldukça düşük bir oran olduğu görülmektedir (Dünya Bankası, 2013).

Tablo 2: Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’de Eğitim Sisteminde Yetki ve Denetimin Karşılaştırılması

ÜLKELER	YETKİ VE DENETİM
ALMANYA	Devlet ve eyaletler sorumludur. (16 ayrı eğitim bakanlığı vardır.)
KIRGIZİSTAN	Eğitim ve Bilim Bakanlığı
TÜRKİYE	Milli Eğitim Bakanlığı

Ülkelerin eğitim sistemleri yetki ve denetim faktörü açısından incelendiğinde, Kırgızistan ve Türkiye’de eğitim sisteminde merkezi bir yönetimin ve tek bir bakanlığın olduğu görülmektedir. Bu da iki ülke arasındaki bir benzerlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat Kırgızistan açısından bakıldığında, her ne kadar merkezi yönetim gibi görülse bile, öğretmenleri ve okul yöneticilerini atama, işe alma, okula bütçe bulma, okul açma gibi konuları yerel yönetim belirleyebilir. Ancak Almanya’da, bu iki ülkeden farklı olarak eğitim sistemi eyaletlerin sorumluluğundadır ve 16 ayrı Eğitim Bakanlığı vardır.

Tablo 3: Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’de Zorunlu Eğitime Başlama Yaşının Karşılaştırılması

ÜLKELER	YAŞ
ALMANYA	6
KIRGIZİSTAN	6 – 7
TÜRKİYE	5,5 – 6

Okul öncesi eğitim, eğitim kademeleri dikkate alındığında, en alt kademe gibi görünse de önemi ve katkısı dikkate alındığında birinci derecede öneme sahip bir eğitim kademesidir. İnsan yaşamının en değerli ve kritik yılları okul öncesi döneme rastlamaktadır (Dalbudak, 2006; akt. Yapıcı ve Ulu, 2010). Bu bağlamda Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’de okul öncesi eğitime bakıldığında, bu ülkelerin üçünde de okul öncesi eğitimin zorunlu olmadığı görülmektedir. Bu durum, karşılaştığımız ülkeler arasında bir benzerlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zorunlu eğitime başlama yaşında ise, ülkeler arasında belirgin bir fark görülmemekle birlikte, Türkiye’de çocukların diğer iki ülkeyle kıyaslandığında daha erken yaşta okula başlatıldığı söylenebilir. Türkiye’de 2012 yılında kabul edilen yeni eğitim yasasından sonra 5-5,5 yaşındaki (60 ay-66 ay) çocuklardan yeterli gelişimi gösterenler ailelerinin onayı alınarak okula başlatılmaktadır. Bu çocukların, kendisinden büyük olan sınıf arkadaşlarına kıyasla nasıl bir başarı gösterebildikleri ve ne kadar okula uyum sağlayabildikleri ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Temel eğitim verilen ilkokulun Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’de de 4 yıl olması karşılaştığımız bu üç ülkenin eğitim sistemi arasındaki başka bir benzerliktir.

Tablo 4: Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’ de Zorunlu Eğitim Süresinin Karşılaştırılması

ÜLKELER	SÜRE
ALMANYA	Tam zamanlı 9-10 yıl)
KIRGIZİSTAN	9 yıl (4+5)
TÜRKİYE	12 yıl (4+4+4)

Ülkelerin zorunlu eğitim sürelerini karşılaştırdığımızda, Almanya ve Türkiye’deki zorunlu eğitim süresi arasında belirgin bir fark görülmemektedir. Öte yandan, diğer iki ülkeye kıyasla en kısa zorunlu eğitim süresinin Kırgızistan’da olduğu görülmektedir. Almanya ve Türkiye’deki öğrenciler, Kırgızistan’dakilerden 3 yıl fazla zorunlu eğitime tabi tutulmaktadır.

Tablo 5: Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’ de Yüksek Öğretime Girerken Uygulanan Sınavların Karşılaştırılması

ÜLKELER	SINAV
ALMANYA	Yükseköğretim Olgunluk Sınavı (Abitur)
KIRGIZİSTAN	Merkezi Devlet Sınavı ve üniversitelerin kendilerinin uyguladığı sınavlar
TÜRKİYE	İki Aşamalı Merkezi Devlet Sınavı (YGS-Yükseköğretime Geçiş Sınavı ve LYS- Lisans Yerleştirme Sınavı)

Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’de yükseköğretime girişte nasıl bir yöntemle öğrenci seçildiğine bakıldığında, üç ülkede de sınav uygulaması yapıldığı söyleyebilir. Almanya’da “Abitur” sınavı yapılmaktadır. Kırgızistan’da öğrenciler devletin yaptığı merkezi sınava girebilecekleri gibi, ayrıca üniversitelerin kendi bünyelerinde yaptıkları sınavlarla da bir yükseköğretim kurumuna girebilirler. Türkiye’de ise öğrencilere iki aşamalı merkezi devlet sınavı uygulanmaktadır.

4. Sonuç

Bu araştırma, karşılaştırmalı eğitim çerçevesinde Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’nin eğitim sistemlerini ele almaktadır. Bu bağlamda, Almanya eğitim sisteminde yer alan pek çok unsur incelenmiş ve literatür taraması yoluyla elde edilen veriler ortaya konmuştur. Almanya hakkındaki bu veriler Türkiye ve Kırgızistan’daki mevcut durum ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmanın neticesinde aşağıdaki benzerliklere rastlanmıştır:

Üç ülkede yaşayan vatandaşların okuma-yazma oranı birbirine çok yakın olup Almanya’da %99, Kırgızistan’da % 96,4 ve Türkiye’de % 95,78 olarak tespit edilmiştir. Bir ülkenin eğitim sisteminin en önemli ve öncelikli amaçlarından birisi elbette ki vatandaşlarının tamamının alfabe yardımıyla yazılı metinleri okuyabilmesi ve yazabilmesidir. Bu amaca ulaşma düzeyi, bir eğitim sisteminin daha sonraki hedeflerine ulaşabilmesinde önemli bir basamaktır. Bu noktada üç ülke arasında önemli bir farklılık gözükmemektedir. Ancak, Kırgızistan’da devlet dilinin Kırgızca, resmi dilin ise Rusça olması ve etnik grupların

çoğunluk olduğu yerlerde diğer dillerde de eğitim veren okulların bulunması, okuma-yazma oranına da farklı yansımaktadır. Başka bir deyişle, bu orana dahil olanların bir kısmı bu iki dilden sadece birini okuyup yazabilmektedir ve ya her ikisinden birini belli derecede öğrenmiş olup, kendi ana dilini iyi bilmesi söz konusudur.

Karşılaştırılan ülkeler arasındaki bir diğer benzerlik, okul öncesi eğitimin bu ülkelerde zorunlu olmamasıdır. Başka bir deyişle, zorunlu temel eğitime başlamadan önce sadece isteyen ya da imkânı olan ailelerin çocukları bir okul öncesi kuruma gitmektedir. Bu da zorunlu eğitime başlandığında, öğrenciler arasında ön hazırlıkta bir fark olarak ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca Almanya, Kırgızistan ve Türkiye’de ilkökul eğitiminin süresi 4 yıldır. Bu da yine ülkelerin eğitim sistemleri arasındaki bir başka ortak noktadır.

Yükseköğretime geçiş için üç ülkede de sınav uygulanmaktadır.

Almanya, Kırgızistan ve Türkiye eğitim sistemlerinde yapılan karşılaştırmalar neticesinde benzerliklerin yanı sıra çok sayıda farklılık da tespit edilmiştir:

Öncelikle, ülkelerin nüfusu açısından bakıldığında, Kırgızistan’ın nüfusu Almanya ve Türkiye’ye göre oldukça azdır. Almanya ve Türkiye’nin nüfusları ise birbirine yakındır. Nüfus, ülkede verilmesi gereken eğitim hizmetini doğrudan etkileyen bir faktördür. Bu bağlamda, Türkiye’de ülkenin her yerinde eşit ve kaliteli eğitim koşulları yaratmakta zorluklar yaşanmaktadır. Ülke nüfusu görece az olmasına rağmen aynı durum Kırgızistan’da da geçerlidir. Okulların koşulları ve öğrencilerin eğitim şartları bakımından şehirler ile köyler arasında çok ciddi farklar bulunmaktadır. Bu da ülkenin eğitim sistemini etkileyen bir başka olumsuz durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir durum ise, öğrencilerin eğitime ilgisinin zayıflığı, eğitimin her basamağında gözlemlenmektedir. Eğitim alanında rüşvetin yağın olması, bazı durumlarda öğrencilerin derse katılmadıkları halde dersten/ sınavdan para karşılığı geçebilmesi, onların bilime ilgisinin azalmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, okulun herhangi bir ihtiyacını karşılamak için öğrencilerden para toplanması, öğrenci - öğretmen iletişimine olumsuz etki etmektedir. Ülke çapında öğretmen açığı sorunu genel olarak öğretmenin aldığı maaşının düşük ve aile geçimi için yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır (Boobekova, 2011: 487).

Ekonomik veriler açısından da üç ülke arasında ciddi farklar göze çarpmaktadır. Almanya’da kişi başına yıllık 47 590 dolar düşerken, Türkiye’de 10 482 dolar, Kırgızistan’da ise, 1298 dolar düşmektedir. Ayrıca, Almanya’da yıllık eğitime ayrılan pay %5 iken, Türkiye’de % 2,64 ve Kırgızistan’da % 6,8 olduğu görülmektedir. Ekonomi, ülkenin

yaşadığımız yüzyıla uygun eğitim girdilerini sağlaması açısından en önemli etkidir. Bu bağlamda, eğitime yapılan yatırımın geri dönüşü ülkenin geleceği için son derece önemlidir.

Eğitimde yetki ve denetim açısından Türkiye ve Kırgızistan tamamen merkezi bir sistemle yönetilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de bütün sınavlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılır. Ancak Almanya’da eğitim uzun yıllardan bu yana eyaletlerde bulunan 16 ayrı bakanlık tarafından idare edilmektedir.

Zorunlu eğitim süresi, bir ülkenin eğitim kalitesinin göstergelerinden biridir. Kırgızistan’da zorunlu eğitim 9 yıl olup Almanya ve Türkiye’ye göre daha kısadır. Bu durumun en önemli sebebi ülkenin ekonomik koşullarıdır.

Öneriler

Almanya’da küçük yaştan itibaren öğrencilerin yönlendirilmesi hususunda çaba harcadığı, eğitim basamaklarının ve okul türlerinin buna göre ayarlandığı görülmektedir. Öğrencilere doğru zamanda doğru şekilde rehberlik edilmesi onların geleceğine yön vermek ve onların doğru tercihleri yapabilmeleri açısından da son derece önemlidir. Bu bağlamda, Türkiye’de ve Kırgızistan’da öğrencilerin meslek seçimi konusunda daha fazla desteğe ihtiyacı vardır. Kırgızistan’da üniversitelere “Rehberlik ve psikolojik danışmanlık” alanında uzmanlar yetiştiren bölümler açılması ve bu uzmanların okullarda öğrencilerle çalışarak onları yönlendirmesi, bu ihtiyacı giderebilir.

Almanya, 3 yılda bir yapılmakta olan PISA uygulamalarına 2000 yılından bu yana katılmakta ve uygulama sonuçlarından elde edilen verileri kullanarak eğitim politikaları üretmektedir. Öyle ki, bu veriler değerlendirilerek, eksiklikler ve iyileştirilmesi gereken yönler ortaya koyulmakta, tüm eyaletlerin ortak olarak aldığı bir takım kararlar uygulanmaktadır. Bu şekilde, 2000 yılından beri olumlu bir ilerleme sağlanmıştır. Türkiye, bir OECD ülkesi olarak PISA uygulamasına düzenli katılan ülkelerdendir. Ülkede, PISA sonuçları doğrultusunda pek çok çalışma yapılmaktadır. Türkiye’nin ülkeler sıralamasındaki durumu yavaş da olsa ilerleme kaydetmektedir. Kırgızistan ise, PISA uygulamasına sadece 2006 ve 2009 yıllarında katılmış ve iki uygulamada da ülkeler sıralamasında sonuncu olmuştur. Bu bağlamda, ülkedeki uzmanlar ve politika yapımcıları, bazı uluslararası kuruluşların da yardımını alarak birlikte çalışabilir, ciddi araştırmalar yaparak eksiklikleri tespit edebilir ve böylelikle eğitim sisteminde köklü reformlar yapılabilir.

Kırgızistan’da eğitim dilinde okullar arasındaki farklılıklar okul kaynakları, kitaplar ve materyaller açısından okullar arasında eşitsizliği derinleştirmektedir. Öyle ki, pek çok sınavda

Rusça eğitim yapan okullar daha başarılı olmaktadır. Bu durumun asıl nedeni kitapların ve materyallerin kalitesidir. Bu bağlamda, okullar arasında kullanılan kitap vb. materyaller açısından birlikteliğin sağlanması için çalışmalar yapılabilir. Kaliteli kitaplar Kırgızca'ya çevrilerek okutulabilir. Eğitim politikasının tekrar gözden geçirilmesi, eğitim amaçlarının belirlenmesi, müfredat programlarının yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar geciktirilmemelidir (Boobekova, 2011:488).

Hem Kırgızistan hem de Türkiye'de bölgeler, köyler ve şehirlerarasındaki eğitim eşitsizliğini gidermeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Kırgızistan'da yürütülmekte olan "Köy Okulu" projesi buna bir örnek gösterilebilir. Bu projede, köylerdeki okulların eğitim şartlarını iyileştirmek amaçlanmaktadır (Kanimetov, 2014).

Kaynaklar

- Altıntaş, S., Görgeç, İ. (2014, Nisan). Türkiye ile Güney Kore'nin Matematik Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *NWSA-Education Sciences*.
- Aytaç, K. (1985). *Avrupa okul sistemlerinin demokratlaştırılması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Bayer, Y. (2006). Almanya'daki Türk öğrencilerine karşı duyarsız, Türk öğretmenlerden Ankara'ya mesaj var. *Hürriyet Gazetesi*.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu, (2009). 2 Mayıs 2015 tarihinde <http://www.un.org> siteden alınmıştır.
- Boobekova, K. (2002, Nisan). Karşılaştırmalı eğitim uygulaması: Kırgızistan ve Türk eğitim sistemleri örneği. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 137.
- Boobekova, K. (2011). *Kırgızistan Eğitim Sisteminde Mevcut Sorunlar ve Çözüm Yolları*, Prof. Dr. Yahya Akyüze Armağan kitabı, Türk eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları, (ed. C.Öztürk ve İ.Fındıkçı), PegemA yayınları, ss.473-491
- Compere, M. M. (1999). *A propos de la spécificité en histoire de l'éducation*. In J. M. Leclercq (Ed.) *L'Education comparée: Mondialisation et spécificités francophones*, Paris: CNPP, 211-219.
- Countries in the world (ranked by 2014 population). 4 Mayıs 2015 tarihinde <http://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/> siteden alınmıştır.
- Dalbudak, Z. (2006). *Anaokulu öğretmenlerinin drama etkinliklerini kullanmaları üzerine bir araştırma. Yüksek lisans tezi*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Demirel, Ö. (1994). *Karşılaştırmalı eğitim*. Ankara: USEM Yayınları.
- Demirel, Ö. (2012). *Gelecek için eğitim: Farklı ülkelerde program geliştirme çalışmaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dünya Bankası (2013). "World development indicators 2013." Washington, D.C.: World Bank.
- Eğitim Sistemini Dönüştüren Ülkeler-9: Almanya. 8 Mart 2015 tarihinde <http://www.egitimpedia.com/egitim-2/egitim-sistemini-donusturen-ulkeler-9-almanya> siteden alınmıştır.
- Ehmke, W. (2006). *Almanya ve Türkiye'deki eğitim sistemleri bir karşılaştırma*. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları.
- Ergün, M. (1985). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Eurydice, (2010). Organisation of the education system: Germany, 2009/10 edition. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf.
- Eurydice, (2011). Nationalsystemoverview on educationsystems in Europe andongoingreforms, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_DE_EN.pdf.
- GDP per Capita by Country 1980-2014. 4 Mayıs 2015 tarihinde <http://knoema.com/pjeqzh/gdp-per-capita-by-country-1980-2014> siteden alınmıştır.
- Kanimetov, C. K. (2014). *Bilim berüünü demokratiyalaşturuu sayasatı (Eğitimi demokratikleştirme siyaseti)*, Bişkek.

- Kantos, Z.E. (2013). Federal Almanya Cumhuriyeti eğitim sistemi. Balcı, A. (Editör). *Karşılaştırmalı eğitim sistemleri. 4. Baskı*. Ankara: Pegem Akademi, 49-68.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Korkmaz, M. (1999). *Türkiye’de nüfus artışı ve genç nüfusun eğitim sürecindeki görünümü*. Ankara: MEB Yayınları.
- Krapp, M. (2006). *Alman bakış açısından PISA araştırma sonuçları*. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları.
- Kurudayıoğlu, M., Tüzel, S. (2010, Güz). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *TÜBAR-XXVIII*.
- Longman, P. (2003). *Dictionary of Contemporary English*, UK.
- MEB (1996). *Avrupa Birliği üye ülkelerinin eğitim sistemleri*. Ankara: MEB Yayınları.
- Obrazovaniye i Nauka v Kirgizskoy Respublike, (2014). *Statističeskiy sbornik (Kırgızistan Cumhuriyeti istatistik verileri)*, Bişkek.
- PISA Türkiye. 8 Mart 2015 tarihinde <http://pisa.meb.gov.tr/> siteden alınmıştır.
- Schmidth, W. H., Blömeke, S. ve Tatto, M. T. (2011). *Teacher education matters. A study of the mathematics teacher preparation from six countries*. New York: Teacher College Press.
- Sözen, S., Çabuk, A. (2013). Türkiye, Avusturya ve Almanya öğretmen yetiştirme sistemlerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı*.
- Türkoğlu, A. (1999). *Karşılaştırmalı eğitim*. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- Uygun, S., Ergen, G. ve Öztürk, İ.H. (2011). A comparison between practical training programs in teacher education in Turkey, Germany and France. *Elementary Education Online*, 389-405.
- Varış, F. (1983). *Program geliştirme çalışmaları, Cumhuriyet dönemi eğitim*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Yalçın, K. (2011). Almanya ve Türkiye’de 2003-2006-2009 PISA araştırma sonuçlarına göre alınan önlemler ve uygulamalar. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(4), 495-508.
- Yapıcı, M., Ulu, B. (2010). İlköğretim 1. sınıf öğretmenlerinin okul öncesi öğretmenlerinden beklentileri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 (1), 43-55.
- 4 Mayıs 2015 tarihinde <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators> siteden alınmıştır.